

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82994,Godlewski-Emil-mlodzyy.html>
2023-12-04, 06:59

Godlewski Emil (młodszy)

GODLEWSKI Emil młodszy (12 VIII 1875, Hołosko Wielkie k. Lwowa – 25 IV 1944, Kraków), lekarz, biolog, embriolog, autor pionierskich badań w dziedzinie fizjologii rozwojowej. Syn Emila starszego i Zofii z Roszkowskich, brat Tadeusza.

G. uczęszczał do gimnazjów we Lwowie i w Krakowie. Po zdaniu w 1893 matury rozpoczął studia rolnicze na UJ, jednak po dwóch semestrach przeniósł się na wydział lekarski. Pociągała go nowoczesnie wykładana przez K. Kostaneckiego anatomia, która łączyła wątki klasycznej opisowej i topograficznej nauki, z nowoczesnym morfologicznym i porównawczym badaniem. G. zapoznawał się z osiągnięciami rozwijającej się wówczas embriologii, która w niedalekiej przyszłości miała odegrać kluczową rolę w jego rozwoju naukowym.

Uzyskawszy w 1899 stopień doktora, G. udał się w podróż naukową, w trakcie której odbył staż w Zakładzie Anatomii Opisowej w Monachium, kierowanym przez wybitnego anatoma i histologa K.W. von Kupffera, doskonalił swój warsztat badawczy w pracowni S. Apathy'ego na uniwersytecie w Cluj i prowadził badania nad procesami regeneracyjnymi w Stacji Zoologicznej w Neapolu (1901). Na podstawie materiału z przeprowadzonych wówczas prac eksperymentalnych uzyskał w 1902 *veniam legendi* z zakresu anatomii opisowej i embriologii na wydziale lekarskim UJ i asystenturę u K. Kostaneckiego. W 1906 został profesorem nadzwyczajnym, w 1912 zwyczajnym. Od 1912 był członkiem korespondentem, a od 1918 czynnym AU.

Zmobilizowany po wybuchu I wojny światowej, został przydzielony w stopniu kapitana do szpitala wojskowego w Krakowie, co ograniczyło jego działalność naukową, podobnie jak udzielanie się od 1915 w powstałym z inicjatywy biskupa A. Sapiehy Książęco-Biskupim Komitecie Pomocy, w którym

kierował sekcją sanitarną. Wspólnie z L. Marchlewskim doprowadził do utworzenia specjalnych kolumn sanitarnych niosących pomoc przede wszystkim ludności cywilnej w Galicji i Królestwie Polskim, które prowadziły masowe szczepienia przeciw ospie oraz zwalczały epidemie tyfusu, zimnicy i czerwonki. Po wojnie wrócił na uczelnię, był trzykrotnie dziekanem (1917–19, 1931–32), a 1920–21 nadzwyczajnym komisarzem ds. epidemii. Wydał podręcznik *Embriologia zwierząt kręgowych ze szczególnym uwzględnieniem człowieka* (1924), wznawiany do 1963. Do wielu wybitnych uczniów G. zaliczali się m.in. K. Białaszewicz i S. Skowron. Dzięki niemu ośrodek leczenia jaglicy u dzieci w podkrakowskich Witkowicach stał się wiodącym, nie tylko na ziemiach polskich, a skromne schronisko dla dzieci chorych na gruźlicę w Zakopanem przekształciło w nowoczesną, dysponującą 300 łózkami, lecznicę gruźlicy kości. W 1924–28 był senatorem z ramienia Związku Ludowo-Narodowego. Należał do najczęściej cytowanych polskich przyrodników w światowej literaturze naukowej. Doktoraty honorowe przyznały mu UJ oraz Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. Był członkiem wielu towarzystw naukowych, m.in. od 1935 PAU. Podczas okupacji kierował sekcją sanitarną PCK (1940–41), skąd usunęły go władze niemieckie. Od 1942 ciężko chorował.

Główny kierunek pracy naukowej G. wiązał się z fizjologią rozwojową. Jako jeden z pierwszych, badając mechanizmy regeneracji w organizmach żywych wskazał na ich bezpośrednią zależność od systemu nerwowego. Stosując własną metodę eksperymentalną udowodnił, że pokrycie rany płatem skórnym bezpośrednio po zabiegu działa hamująco na proces regeneracji, jednocześnie wskazując na komórki nabłonkowe jako na prawdopodobne źródło samego procesu. Za pionierskie należy uznać również badania G. nad rolą, którą odgrywa tlen oraz nad przebiegiem wymiany gazowej u żab na początkowym etapie ontogenezy. Badając procesy zapłodnienia i rozwoju jaj jeżowców, wykazał, że przy zapłodnieniu ich plemnikami robaków i mięczaków, w początkowych fazach ich rozwoju następuje eliminacja męskich chromosomów, a cały proces rozwojowy opiera się przede wszystkim na chromosomach żeńskich. Był autorem

oryginalnej hipotezy, że istnieje mechanizm migracji w trakcie przebiegu procesu bruzdkowania. Wedle niej substancja jądrowa przechodzi (migruje) z jądra do protoplazmy i z powrotem. Opisał także zjawisko zwane aglutynacją (odczynnem zlepny) plemników pochodzących od różnych gatunków zwierząt. Do niego należy również wykazanie wpływu heteroauksyn na rozwój jaj jeżowca.

PSB (S. Smreczyński); Środka.

S. Smreczyński: *Emil Godlewski junior (1875–1944)*, „Rocznik TNW” 1938–45, s. 187–189; S. Skowron: *Biologiczna szkoła krakowska*, Warszawa 1970; *Sześćsetlecie medycyny krakowskiej*, Kraków 1963, s. 335–350; L. Śliwa: *Emil Godlewski, Jr. (1875–1944) Pioneer of Embryology at the Jagiellonian University of Krakow (Poland)*, „International Journal of Developmental Biology” 2008, Vol. 52, No. 2/3.

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)